

Konovalova proti Rusku, rozsudek ze dne 9. 10. 2014

Stěžovatel: Konovalova

Žalovaný stát: Rusko

Číslo stížnosti: 37873/04

Datum: 09.10.2014

Článek Úmluvy: čl. 8

Rozhodovací formace: Senát

Soud: Evropský soud pro lidská práva

Hesla: ochrana osobnosti, porodnictví, respektování rodinného života, soukromý život

Český právní řád: čl. 10 odst. 2 Listiny základních práv a svobod

§ 28 odst. 3 písm. h) zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách)

§ 81, 86 zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Významnost: 2

Autorský komentář:

České soudy dosud podobný případ neřešily. Čeští pacienti podle zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách, mají právo na respektování soukromí při poskytování zdravotních služeb v souladu s charakterem poskytovaných zdravotních služeb a mohou odmítnout přítomnost osob, které nejsou na poskytování zdravotních služeb přímo zúčastněny, a osob připravujících se na výkon povolání zdravotnického pracovníka. Z rozhodnutí ESLP lze ve vztahu k zásahu do soukromí v souvislosti se zdravotní péčí zmínit věc Ferenčíková proti České republice (č. 21826/10, rozhodnutí ze dne 30. srpna 2011), týkající se sterilizací, ta však nebyla rozhodována meritorně, neboť došlo ke smírnému urovnání.

SKUTKOVÝ STAV

Tento rozsudek se týká ruské státní příslušnice, paní Konovalové, která byla ráno dne 23. dubna 1999, poté co jí začaly kontrakce, převezena na gynekologické oddělení do Vojensko-medicínské Akademie S. M. Kirova v Petrohradu. Po příjezdu jí byla předána informační brožurka vydaná nemocnicí, ve které bylo, mimo jiné, uvedeno upozornění pro pacienty o jejich možném zapojení do klinické výuky mediků konajících se v této nemocnici. V devět hodin ráno byla stěžovatelka vyšetřena doktorem, kterému se zdály tyto kontrakce předčasné, a jelikož trpěla i únavou, předepsal jí léky na spaní. Mezi odpolednem a večerem stejného dne byla stěžovatelka několikrát vyšetřena a podle jejího tvrzení byla okolo třetí hodiny odpoledne informována, že bude rodit až následující den a u jejího porodu budou přítomni studenti medicíny. V deset hodin večer opět dostala prášky na spaní. Následujícího dne již byly kontrakce silnější, byly jí podány léky a po konstatování, že budoucí matka i plod jsou v pořádku, lékaři rozhodli, že porod proběhne přirozenou cestou. Stěžovatelka tvrdí, že

přímo v porodní místnosti protestovala proti přítomnosti mediků při porodu. Porod trval od 10:00 do 10:35 hodin za přítomnosti doktorů a studentů, kteří očividně měli informace o stěžovatelčině zdravotním stavu. Narozenému dítěti bylo diagnostikováno lehké přidušení, proto bylo převezeno na specializované novorozenecké oddělení, kde zůstalo do 13. května 1999, kdy si ho rodiče vzali domů.

Dne 10. srpna 1999 podala stěžovatelka na nemocnici stížnost, kdy se domáhala náhrady nemajetkové škody za újmu, která jí byla údajně způsobena jako výsledek opatření, kterým měl být oddálen porod. Nemocnice následně provedla interní šetření a došla k závěru, že porod proběhl v souladu s příslušnými standardy a že stěžovatelka byla na možnou přítomnost veřejnosti u porodu upozorněna. Dne 19. srpna 1999 nemocnice zamítla stěžovatelčinu žádost s odůvodněním, že nedošlo k žádnému pochybení při výkonu porodu.

Dne 27. července 2000 podala stěžovatelka žalobu k Okresnímu soudu ve Vyborgu, kdy žádala náhradu nemajetkové újmy a veřejnou omluvu za úmyslné oddalování jejího porodu a nepovolenou přítomnost veřejnosti u jejího porodu. Tento soud dne 25. listopadu 2002 zamítnul stěžovatelčinu žalobu s tím, že podle soudního znalce byla kvalita poskytnuté nemocniční péče adekvátní. Podle zákona o zdravotní péči v tehdejší znění navíc nebyl potřeba písemný souhlas pacienta s přítomností dalších osob. Soud měl za to, že stěžovatelka byla informována skrze nemocniční brožurku a její údajné námitky považoval za neopodstatněné, neboť její lékař tvrdil, že takové námitky stěžovatelka ani nevznesla. Soud prvního stupně, tedy zamítl žalobu s tím, že nemocnice se nedopustila protiprávního jednání, a tudíž nevznikla ani nemajetková újma. Dne 24. května 2004 Městský soud v Petrohradu rozhodnutí soudu prvního stupně potvrdil (§ 1 - 26).

PŘÁVNÍ POSOUZENÍ

1. K tvrzenému porušení článku 8 Úmluvy

Stěžovatelka namítá, že neoprávněnou přítomností mediků u jejího porodu došlo k porušení ustanovení článku 8 Úmluvy.

Vláda Ruské republiky uvedla, že nedošlo k žádnému zásahu do práv stěžovatelky, protože přítomnost studentů nemůže být považována za „zásah“, když stěžovatelka dala implicitní souhlas s jejich přítomností a v nemocnici nikdy jejich přítomnost nenamítala. Vláda navíc zdůraznila, že studenti medicíny byli pouhými pozorovateli a neprováděli žádný lékařský výkon. Následně vláda uvedla, že případný zásah byl v souladu se zákonem o zdravotní péči i studentským studijním plánem. Vláda považovala za cíl tohoto „zásahu“ poskytnutí vzdělání Č. 63 medikům přímo v nemocnici, kdy takové jednání bylo přiměřené cíli, protože trénink přímo v nemocnici je optimálním prostředkem k zajištění zlepšení vzdělávání lékařů. Stěžovatelka tvrdila, že přítomnost veřejnosti během jejího porodu představuje „zásah“ do jejích práv podle článku 8 Úmluvy. Tento zásah nebyl ani zákonný, jelikož k přítomnosti studentů nedala písemný souhlas, ani přiměřený, protože informace o možné přítomnosti veřejnosti jí byla podána opožděně, takže už nemohla změnit nemocnici.

Podle tvrzení stěžovatelky se dozvěděla o přítomnosti studentů v patnáct hodin dne 23. dubna 1999, tedy v době, kdy byla již skoro v bezvědomí, neměla možnost přístupu k telefonu, aby mohla kontaktovat své příbuzné a zařídit porod na jiném místě. Navíc, vzhledem k jejímu fyzickému stavu, nemohla sama opustit nemocnici (§ 35 - 37).

Hodnocení Soudu

1. Přijatelnost
2. Soud konstatuje, že výše uvedená stížnost není zjevně neopodstatněná ve smyslu článku 35

odst. 3 Úmluvy a není ani nepřijatelná z jakýchkoliv jiných důvodů. Proto musí být prohlášena za přijatelnou.

3. Odůvodněnost

(a) Zda zde byl zásah do stěžovatelčina práva na soukromý život

39. Soud připomíná, že podle judikatury vztahující se k článku 8 Úmluvy je „soukromý život“ široký pojem, který není poddajný vyčerpávající definici. Zahrnuje, mimo jiné, informace vztahující se k osobní identitě, jako je jméno, fotografie osoby, ale i fyzickou a morální integritu (viz, například, Von Hannover proti Německu /č. 2/, č. 40660/08 a 60641/08, rozhodnutí velkého senátu ze dne 7. února 2012, § 95) a obecně se vztahuje na osobní údaje, o kterých se jednotlivci mohou legitimně domnívat, že nebudou zveřejněny bez jejich souhlasu (viz Flinkkilä a ostatní proti Finsku, č. 25576/04, rozsudek ze dne 6. dubna 2010, § 75; Saaristo a další proti Finsku, č. 184/06, rozsudek ze dne 12. října 2010, § 61; Ageyevy proti Rusku, č. 7075/10, rozsudek ze dne 18. dubna 2013, § 193). Zahrnuje v sobě také právo respektovat rozhodnutí, aby se stal i aby se nestal rodičem (viz Evans proti Spojenému království, č. 6339/05, § 71, ESLP 2007 I), a, konkrétněji, i právo výběru okolností, za kterých se stane rodičem (viz Ternovszky proti Maďarsku, č. 67545/09, rozsudek ze dne 14. prosince 2010, § 22).
40. Navíc, článek 8 v sobě zahrnuje i právo na fyzickou integritu osoby, protože tělo člověka je tím nejvíce intimním aspektem soukromého života a lékařský zásah, byť i menšího významu, představuje zásah do tohoto práva (viz Y. F. proti Turecku, č. 24209/94, § 33, ESLP 2003 IX; V. C. proti Slovensku, č. 18968/07, § 138 až 142, ECHR 2011; Solomakhin proti Ukrajině, č. 24429/03, rozsudek ze dne 15 března 2012, § 33; I. G. a další proti Slovensku, č. 15966/04, rozsudek ze dne 13. listopadu 2012, § 135 - 146).
41. Převáděno na projednávanou věc, Soud konstatuje, že s ohledem k citlivosti lékařského zásahu, který stěžovatelka prodělala dne 24. dubna 1999, a ke skutečnosti, že mu přihlíželi medicové, kteří měli přístup i k důvěrným lékařským informacím, týkající se zdraví stěžovatelky (viz § 6), nemá pochyb, že takové jednání představuje „zásah“ do stěžovatelčina práva na soukromý život ve smyslu článku 8 Úmluvy.

(b) Zda byl takový zásah v souladu se zákonem

42. Podle judikatury Soudu, výraz „v souladu se zákonem“ podle článku 8 odst. 2 stanoví, mimo jiné, že projednávané opatření by mělo mít nějaký základ ve vnitrostátním právu (viz, například, Aleksandra Dmitriyeva proti Rusku, č. 9390/05, rozsudek ze dne 3. listopadu 2011, § 104 - 107), ale také odkazuje na kvalitu dotčeného zákona a vyžaduje, aby byl dotčené osobě přístupný a aby byl zákon předvídatelný s ohledem na jeho možné účinky (viz Rotaru proti Rumunsku, č. 28341/95, § 52, ESLP 2000-V). Aby byla splněna podmínka předvídatelnosti, musí zákon stanovit s dostatečnou přesností podmínky, za nichž může být opatření použito, a umožnit dotčeným osobám - popřípadě poskytnout i příslušnou radu - regulovat své chování. V rámci lékařského ošetření musí vnitrostátní právo poskytnout jedinci určitou ochranu proti svévolným zásahům do práv uvedených v článku 8 Úmluvy (viz, obdobně, X proti Finsku, č. 34806/04, § 217, ESLP 2012).
43. Soud konstatuje, že přítomnost mediků při narození dítěte stěžovatelky byla v souladu s ustanovením § 54 zákona o zdravotní péči, který povoloval, aby studenti odborných lékařských vzdělávacích institucí mohli asistovat u lékařského ošetření v souladu s jejich studijním plánem a pod dohledem lékařských pracovníků zodpovědných za jejich odborné studium (viz § 29 výše). Takže nelze říci, že by zásah do soukromého života stěžovatelky postrádal jakýkoli právní základ.
44. Zároveň má Soud za to, že výše uvedené ustanovení § 54 je právním ustanovením obecné povahy, primárně určeným k tomu, aby medikům bylo umožněno účastnit se léčby za účelem vzdělávání. Toto ustanovení přeneslo regulační Č. 63 opatření v této oblasti na příslušnou

výkonnou agenturu a jako takové neobsahuje zvláštní pravidla na ochranu soukromé sféry pacientů (viz bod 29 výše). Zejména toto ustanovení neobsahuje žádné záruky, které by mohly poskytovat ochranu soukromého života pacientů v těchto situacích. Soud k tomuto poznamenává, že taková příslušná pravidla byla přijata až osm let po této události, a to ve formě nařízení č. 30 vydaného Ministerstvem zdravotnictví a sociálního rozvoje Ruska ze dne 15. ledna 2007 (viz § 31 výše). Tento dokument obsahoval procesní záruku v podobě povinnosti lékaře obstarat si souhlas pacienta pro účast mediků při lékařském ošetření.

45. Podle názoru Soudu, tehdejší absence jakýchkoli záruk ve vnitrostátním právu proti svévolnému zasahování do práv pacientů představuje závažný nedostatek (viz, obdobně, V. C. proti Slovensku, cit. výše, § 138 - 142), který s ohledem na okolnosti projednávaného případu byl umocněn způsobem, jakým nemocnice a vnitrostátní soudy přistupovaly k této otázce.
46. Soud poukazuje na to, že na jedné straně informace o přítomnosti mediků, na kterou odkazovala nemocnice ve vnitrostátních soudních řízeních, obsahovala pouze poněkud vágní odkaz na zapojení studentů do „vzdělávacího procesu“, aniž by upřesnila přesný rozsah a míru tohoto zapojení. Kromě toho, informace byly prezentovány takovým způsobem, který naznačoval, že účast mediků je povinná, a zdálo se, že nedává stěžovatelce možnost volby, a ta se tak nemohla rozhodnout, zda umožní přítomnost mediků nebo ji odmítne (viz § 7 výše). Za těchto okolností je obtížné říci, zda stěžovatelka dostala včasné informace o možných opatřeních a zda mohla předvídat jejich konkrétní následky.
47. Navíc Soud uvedl, že se stěžovatelka dozvěděla o přítomnosti mediků při jejím porodu den dopředu, v období mezi spánkem, vyvolaným uspávacími léky, kdy již byla po nějakou dobu ve stavu extrémního stresu a únavy z důvodu prodloužených kontrakcí (viz § 6 až 16 výše). Není jasné, zda byla stěžovatelce poskytnuta možnost volby, týkající se přítomnosti mediků, a zda s ohledem na všechny okolnosti případu byla vůbec schopná učinit řádné a informované rozhodnutí (viz § 37 výše).
48. Co se týká rozhodování vnitrostátních soudů o stěžovatelčině občanskoprávní žalobě, tak Soud uvádí, že aplikované vnitrostátní ustanovení neupravuje danou otázku podrobně a ani nevyžadovalo, aby nemocnice měla souhlas stěžovatelky s přítomností veřejnosti (viz § 29 výše). I když bylo vnitrostátními soudy zjištěno, že v rámci platných právních předpisů písemný souhlas není nutný, tak měly soudy za to, že implicitní souhlas byl dán (viz § 23 až 25 výše). I když toto zjištění mělo vliv na výsledek vnitrostátních rozhodnutí, tak zůstává nepodložené, protože soudy pouze poukázaly na prohlášení lékaře, aniž by vyslechly další svědky, jako jiný zdravotnický personál či studenty (viz § 23 výše). Ještě důležitější je však to, že vnitrostátní soudy nevezly v potaz podstatné okolnosti daného případu, jakými byla nedostatečnost informací obsažených v brožurce nemocnice, zranitelný stav žadatelky během oznámení této informace, a jak již Soud uvedl dříve, i absenci alternativních opatření v případě, že by se stěžovatelka rozhodla odmítnout přítomnost studentů při porodu (viz § 37 výše).
49. S ohledem na výše uvedené je třeba konstatovat, že přítomnost mediků při narození dítěte žalobkyně dne 24. dubna 1999 není v souladu s požadavkem legality článku 8 odst. 2 Úmluvy z důvodu nedostatku adekvátních procesních záruk ve vnitrostátních právních předpisech v té době proti svévolným zásahům do práv stěžovatelky uvedených v článku 8 Úmluvy.
50. Došlo tedy k porušení článku 8 Úmluvy.
51. K tvrzenému porušení článku 3 Úmluvy
52. Stěžovatelka dále namítá porušení článku 3 Úmluvy s tím, že vedení porodu bylo nedostatečné, porod byl úmyslně zpožděn, aby mohli být přítomni studenti medicíny.
53. Soud konstatuje, že námitka špatného vedení porodu a jeho úmyslného zpoždění byly tvrzeny i ve vnitrostátních řízeních. Soudy zkoumaly toto tvrzení podrobně a na základě, mimo jiné, i zprávy ze dne 27. září 2002 sestavené skupinou lékařských expertů, odmítly tvrzení stěžovatelky jako neopodstatněné (viz § 18 a § 22 až 25 výše). Spis neobsahuje žádné údaje, které by umožnily, aby Soud došel k jinému závěru.
54. Za těchto podmínek Soud došel k závěru, že stížnost na základě článku 3 Úmluvy je

neopodstatněná.

Z toho vyplývá, že toto tvrzení je zjevně neopodstatněné a musí být zamítnuto v souladu s článkem 35 odst. 3 a 4 Úmluvy.

III. K aplikaci článku 41 Úmluvy

Stěžovatelce byla přiznána náhrada nemajetkové újmy ve výši 3000 EUR a náhrada nákladů řízení ve výši 200 EUR (§ 55 - 61).

VÝROK

Z těchto důvodů Soud jednomyslně,

1. Prohlašuje, že stížnost týkající se údajného zásahu do stěžovatelčina práva na soukromý život je přijatelná a ve zbylém rozsahu ji prohlašuje za nepřijatelnou;
2. Prohlašuje, že zde došlo k porušení článku 8 Úmluvy,

(...)

(zpracovali Mgr. Magdalena Šedivá, LL.M., a JUDr. Lubomír Ptáček, Ph.D.)